

PATVIRTINTA
Šiaulių miesto savivaldybės tarybos
2024 m. kovo 7 d. sprendimu Nr.T-50

**ŠIAULIŲ MIESTO SAVIVALDYBĖS
VISUOMENĖS SVEIKATOS BIURAS**

**ŠIAULIŲ MIESTO SAVIVALDYBĖS VISUOMENĖS
SVEIKATOS STEBĖSENOS 2022 METŲ ATASKAITA**

Šiauliai

TURINYS

IVADAS	3
1. Demografinė situacija	4
2. Šiaulių miesto savivaldybės 2022 m. sveikatos ir su sveikata susijusių rodiklių profilis	5
3. Šiaulių miesto savivaldybės prioritetinių problemų analizė	12
1 prioritetinė problema. Susižalojimai dėl nukritimo 65+ m. amžiaus asmenų grupėje (W00–W19)	12
2 prioritetinė problema. Transporto įvykiuose patirtos traumos (V00–V99).....	13
3 prioritetinė problema. Nusikalstamos veikos, susijusios su disponavimu narkotinėmis medžiagomis ir jų kontrabanda (nusikaltimai)	15
4. Šiaulių miesto suaugusių gyventojų 2022 m. gyvenamosios stebėsenos rodikliai	17
IŠVADOS IR REKOMENDACIJOS	20

IVADAS

Visuomenės sveikatos stebėseną Šiaulių miesto savivaldybėje vykdoma remiantis Bendraisiais savivaldybių visuomenės sveikatos stebėsenos nuostatais, patvirtintais Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2003 m. rugpjūčio 11 d. įsakymu Nr. V-488 „Dėl Bendrųjų savivaldybių visuomenės sveikatos stebėsenos nuostatų patvirtinimo“.

Visuomenės sveikatos stebėsenos savivaldybėje tikslas – nuolat rinkti, analizuoti ir interpretuoti visuomenės sveikatą apibūdinančius rodiklius ir tinkamai informuoti savivaldybės politikus, siekiant efektyvaus valstybinių (valstybės perduotų savivaldybėms) ir savarankiškų visuomenės sveikatos priežiūros funkcijų įgyvendinimo savivaldybės teritorijoje.

Šiaulių miesto savivaldybės visuomenės sveikatos stebėsenos 2022 m. ataskaitoje pateikiama ir aprašoma 50 rodiklių iš Valstybės deleguotų savivaldybėms visuomenės sveikatos stebėsenos pagrindinių rodiklių sąrašo ir 25 rodikliai iš suaugusių gyventojų gyvensenos stebėsenos rodiklių sąrašo.

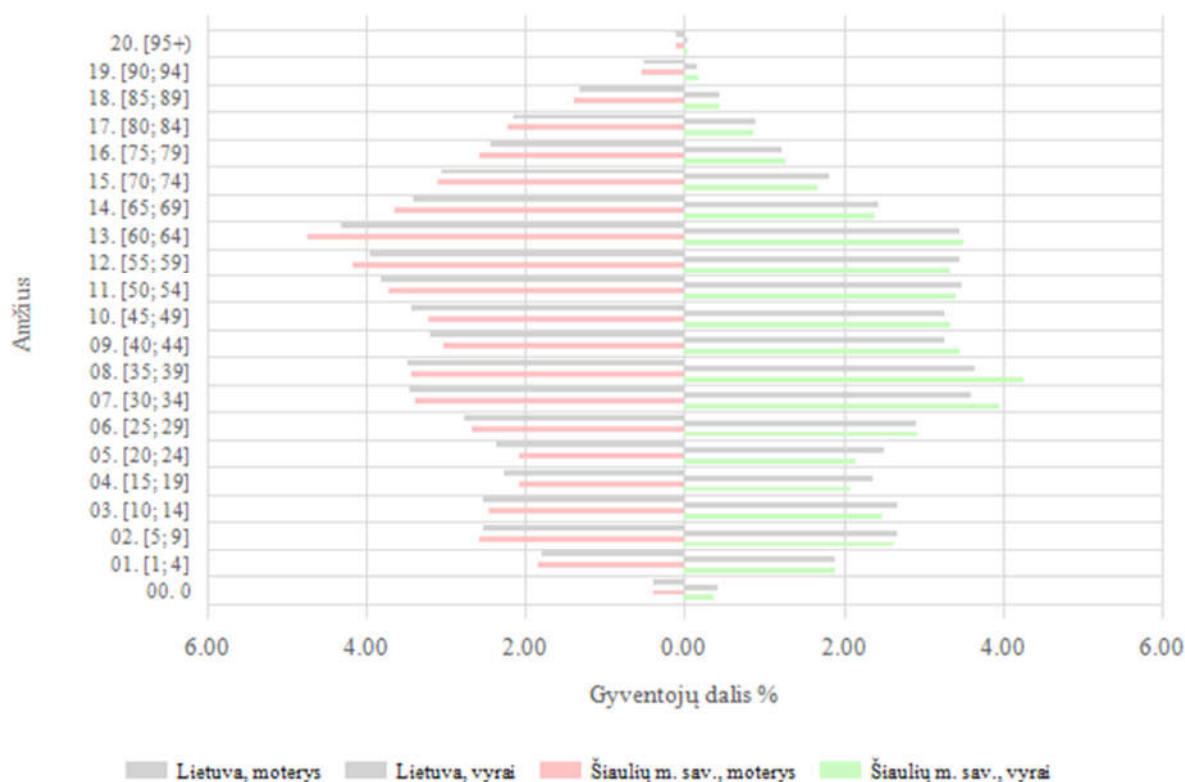
Ataskaitoje rodikliai skaičiuojami 1, 1 000, 10 000 ir 100 000 gyventojų arba pateikiami procentais. Ataskaita parengta naudojant oficialius statistikos duomenų šaltinius: Lietuvos statistikos departamento Oficialiosios statistikos portalą, Higienos instituto Sveikatos statistinių duomenų portalą, Visuomenės sveikatos stebėsenos informacinę sistemą.

1. Demografinė situacija

Šiaulių mieste 2022 m. pradžioje gyveno 101 756 asmenys. Mieste gyveno 47 043 (46,2 proc.) vyrai ir 54 713 (53,8 proc.) moterų. Apžvelgiant gyventojų struktūrą (žr. 1 pav.) ir lyginant pagal amžių bei lytį matyti, kad ji panaši į bendrą šalies gyventojų struktūrą. 2022 m. pradžioje Šiaulių mieste kiek daugiau nei Lietuvoje gyveno tik 30–39 m. amžiaus vyrų bei 55–69 m. amžiaus moterų.

Šiauliuose 2022 m. gimė 823 kūdikiai (49 daugiau nei 2021 m.). Gimstamumo rodiklis mieste siekė 7,9/1 000 gyv. Šiaulių mieste 2022 m. numirė 1 442 asmenys, t. y. 164 asmenimis (arba 11,3 proc.) mažiau nei 2021 m. Mirtingumo rodiklis Šiaulių mieste siekė 13,9/1 000 gyv. 2022 m. Šiauliuose natūralios gyventojų kaitos rodiklis išliko neigiamas (–619 asmenų). Neto migracijos rodiklis nuo 2019 m. yra teigiamas ir 2022 m. siekė 4 883 asmenis.

Sumažėjo ilgalaikio nedarbo lygis (2021 m. siekė 3,5 proc., o 2022 m. –1,6 proc.). Socialinės pašalpos gavėjų skaičius išliko panašus kaip ir 2021 m. ir siekė 1 379 asmenis. Ketvirtus metus augo mokinių, gaunančių nemokamą maitinimą mokyklose, skaičius.

1 pav. Šiaulių miesto savivaldybės ir Lietuvos Respublikos gyventojų pasiskirstymas pagal lytį ir amžiaus grupes 2022 m. pradžioje (proc.)

Šaltinis: Higienos instituto Visuomenės sveikatos stebėsenos informacinė sistema

Sveikata savivaldybėje

Bendrasis mirtingumas sumažėjo. Šiaulių miesto gyventojų vidutinė tikėtina gyvenimo trukmė pailgėjo 1,5 metų. Sumažėjo mirčių dėl savižudybių, paskendimo, dėl transporto įvykių, nuo

širdies ir kraujagyslių ligų ir COVID-19 ligos. Sumažėjo kūdikių iki 1 metų amžiaus mirtingumas. Mažėjo gyventojų sergamumas tuberkulioze ir sergamumas vaistams atsparia tuberkulioze. Mažėjo tabako gaminių ir alkoholinių gėrimų vartojimo prieinamumas. Gerėjo visų lėtinių neinfekcinių ligų prevencinių programų (išskyrus gimdos kaklelio vėžio programos) įgyvendinimo rodikliai. Padidėjo 2 metų amžiaus vaikų tymų, raudonukės ir parotito skiepijimo apimtys. Augo gyventojų apsilankymų pas gydytojus skaičius.

Šiaulių miesto savivaldybėje, kaip ir praėjusiais metais, išliko tos pačios sveikatos problemos: pagyvenusių asmenų susižalojimai dėl nukritimo, transporto įvykiuose patirtos traumos, tarša iš stacionarių taršos šaltinių.

Buvo stebimi ir neigiami gyventojų sveikatos rodiklių pokyčiai: padidėjo mirtingumas nuo nukritimo, nuo narkotikų ir alkoholio sąlygotų priežasčių, nuo piktybinių navikų ir cerebrovaskulinių ligų. Augo sergamumas ŽIV ir lytiškai plintančiomis infekcijomis, žarnyno infekcinėmis ligomis ir II tipo cukriniu diabetu. Padidėjo mirtinų ar sunkių sužalojimų dėl nelaimingų atsitikimų darbe ir išvengiamų hospitalizacijų skaičius. Augo nusikalstamos veikos, susijusios su disponavimu narkotinėmis medžiagomis ir jų kontrabanda. Sumažėjo 1 metų amžiaus vaikų difterijos, stabligės, kokliušo, poliomielito ir B tipo *Haemophilus influenzae* infekcijos skiepijimo apimtys ir vaikų (6–14 m.) dalyvavimas krūminių dantų silantavimo programoje ir šeimos medicinos paslaugas teikiančių gydytojų skaičius.

2. Šiaulių miesto savivaldybės sveikatos ir su sveikata susijusių rodiklių profilis

Rutiniais metodais surinktų savivaldybės pagrindinių rodiklių reikšmės vaizduojamos taikant „šviesoforo“ principą. Vadovaujantis šiuo principu, visos 60 Lietuvos savivaldybių suskirstytos į 5 grupes (po 12 savivaldybių kiekvienoje grupėje). Rodiklių reikšmės stulpelinėse diagramose suskirstytos į grupes, pagal kurias savivaldybės yra vertinamos:

- 12 savivaldybių, kuriose stebimas rodiklis atspindi geriausią situaciją, priskiriamos *savivaldybių su geriausiais rodikliais grupei* ir žymimos **žalia spalva**;
- 12 savivaldybių, kuriose stebimas rodiklis rodo prasčiausią situaciją, priskiriamos *savivaldybių su prasčiausiais rodikliais grupei* ir žymimos **raudona spalva**;
- kitų 36 savivaldybių rodiklio reikšmės žymimos **geltona spalva**. Šių savivaldybių rodikliai interpretuojami kaip atitinkantys Lietuvos vidurkį.

Savivaldybes žymint spalvomis, vertinamas ne rodiklio dydis, o santykinė reikšmė, kadangi mažas rodiklis ne visada atspindi gerą situaciją ir atvirkščiai, didelis rodiklis ne visada rodo blogą situaciją.

Pagrindinių rodiklių sąrašo analizės ir interpretavimo tikslas – įvertinti, kokia esama gyventojų sveikatos ir sveikatą lemiančių veiksnių situacija savivaldybėje ir kokių

intervencijų / priemonių reikia imtis, siekiant stiprinti savivaldybės gyventojų sveikatą ir mažinti sveikatos netolygumus.

Šiaulių miesto savivaldybės visuomenės sveikatos stebėsenos 2022 m. ataskaitoje analizuojamų rodiklių duomenys ir jų interpretavimas pateikiami 1 lentelėje „Šiaulių miesto savivaldybės sveikatos ir su sveikata susijusių rodiklių profilis“.

Remiantis profilio rodikliais ir jų interpretavimo rezultatais („šviesoforas“ ir santykis) pasirinkome 3 pagrindinių rodiklių sąrašo reikšmes, kurių rodiklis ar pokyčio kryptis prasčiausia, palyginti su kitomis savivaldybės profilio reikšmėmis (raudonos spalvos pagrindinių rodiklių sąrašo reikšmės). Sudarėme Šiaulių miesto probleminių visuomenės sveikatos sričių (temų) sąrašą.

Šiose srityse atlikome atrinktų rodiklių detalesnę analizę ir vertinimą.

Pirmame lentelės stulpelyje pateikiami pagrindinių rodiklių sąrašo rodikliai, suskirstyti pagal Lietuvos sveikatos strategijoje numatomus įgyvendinti tikslus ir uždavinius. Antrame stulpelyje pateikiama Šiaulių miesto savivaldybės rodiklio reikšmė, trečiame – savivaldybės rodiklio reikšmė absoliučiais skaičiais, ketvirtame – savivaldybės rodiklio pokyčio kryptis, penktame – atitinkamo rodiklio Lietuvos vidurkio reikšmė, šeštame – mažiausia reikšmė tarp visų savivaldybių, septintame – didžiausia reikšmė tarp visų savivaldybių, aštuntame – savivaldybės rodiklio interpretavimas (reikšmės savivaldybėje santykis su Lietuvos vidurkio reikšme ir savivaldybės vietos tarp visų savivaldybių pavaizdavimas pagal „šviesosforo“ principą).

Šiaulių miesto savivaldybės sveikatos ir su sveikata susijusių rodiklių profilio lentelė

Rodiklis	Savivaldybės rodiklis	Kiekis	Pokytis	Lietuvos rodiklis	Minimali reikšmė	Maksimali reikšmė	Santykis: savivaldybė/ Lietuva
1	2	3	4	5	6	7	8
Strateginis tikslas – pasiekti, kad 2023 metais šalies gyventojai būtų sveikesni ir gyventų ilgiau, pagerėtų gyventojų sveikata ir sumažėtų sveikatos netolygumai							
Vidutinė tikėtina gyvenimo trukmė	76,9	77	↑ (1 m.)	75,8	68,5	80,6	1,01
Išvengiamas mirtingumas	71,1	418	↑ (1 m.)	74,2	56,0	85,8	0,96
1 TIKSLAS. Sukurti saugesnę socialinę aplinką, mažinti sveikatos netolygumus ir socialinę atskirtį							
1.1. Sumažinti skurdo lygį ir nedarbą							
Mirtingumas dėl savižudybių (X60–X84) 100 000 gyv.	14,4	15	↓ (1 m.)	18,6	6,7	48,8	0,77
Stand. mirtingumas dėl savižudybių (X60–X84) 100 000 gyv.	13,9	15	↓ (1 m.)	18,0	6,4	47,0	0,77
Bandymų žudytis skaičius (X60–X64, X66–X84) 100 000 gyv.	24,1	25	↓ (2 m.)	39,2	0,0	75,6	0,61
Mokyklinio amžiaus vaikų, nesimokančių mokyklose, skaičius 1000 vaikų	41,6	382	↑ (1 m.)	60,3	37,1	205,0	0,69
Ilgalaikio nedarbo lygis (proc.)	1,6	1034	↓ (1 m.)	2,2	0,4	7,0	0,73
Gyventojų skaičiaus pokytis 1000 gyv.	41,0	4264	↑ (2 m.)	18,1	–23,8	70,9	2,27
1.2. Sumažinti socialinę ekonominę gyventojų diferenciaciją šalies ir bendruomenių lygmeniu							
Mirtingumas dėl išorinių priežasčių (V01–Y89) 100 000 gyv.	77,9	81	→	82,5	48,8	169,9	0,94
Stand. mirtingumas dėl išorinių priežasčių (V01–Y98) 100 000 gyv.	75,4	81	→	79,7	30,5	149,1	0,95
Mokinių, gaunančių nemokamą maitinimą mokyklose, skaičius 1000 vaikų	380,3	4477	↑ (4 m.)	359,4	174,7	629,4	1,06
Socialinės pašalpos gavėjų skaičius 1000 gyv.	13,3	1379	→	22,8	3,4	75,4	0,58
Sergamumas tuberkulioze (A15–A19) 100 000 gyv. (nauji atvejai)	19,2	20	↓ (1 m.)	22,1	5,7	65,4	0,87
Sergamumas tuberkulioze (A15–A19) 100 000 gyv. (nauji atvejai ir recidyvai)	20,2	21	↓ (1 m.)	25,6	5,7	74,7	0,79
2 TIKSLAS. Sukurti sveikatai palankią fizinę darbo ir gyvenamąją aplinką							
2.1. Kurti saugias darbo ir buities sąlygas, didinti prekių ir paslaugų vartotojų saugumą							
Asmenų, žuvusių ar sunkiai sužalotų dėl nelaimingų atsitikimų darbe, skaičius 10 000 darbingo amžiaus gyv.	1,1	7	↑ (1 m.)	1,0	0,0	2,6	1,10
Susižalojimų dėl nukritimo skaičius (W00–W19) 65+ m. amžiaus grupėje 10 000 gyv.	188,0	399	↑ (2 m.)	134,2	74,7	188,0	1,40
Darbingo amžiaus asmenų, pirmą kartą pripažintų neįgaliais, skaičius 10 000 gyv.	82,3	519	↑ (1 m.)	68,1	28,8	127,2	1,21
Sergamumas žarnyno infekcinėmis ligomis (A00–A08) 10 000 gyv.	32,3	336	↑ (2 m.)	33,1	0,0	62,6	0,98

Rodiklis	Savivald ybės rodiklis	Kiekis	Pokytis	Lietuvos rodiklis	Minimali reikšmė	Maksimali reikšmė	Santykis: savivaldybė/ Lietuva
2.2. Kurti palankias sąlygas saugiai leisti laisvalaikį							
Mirtingumas dėl atsitiktinio paskendimo (W65–W74) 100 000 gyv.	2,9	3	↓ (1 m.)	4,1	0,0	22,4	0,71
Stand. mirtingumas dėl atsitiktinio paskendimo (W65–W74) 100 000 gyv.	2,9	3	↓ (1 m.)	4,0	0,0	26,3	0,73
Mirtingumas dėl nukritimo (W00–W19) 100 000 gyv.	23,1	24	↑ (3 m.)	16,4	0,0	45,1	1,41
Stand. mirtingumas dėl nukritimo (W00–W19) 100 000 gyv.	23,4	24	↑ (3 m.)	15,9	0,0	38,3	1,47
2.3. Mažinti avaringumą ir traumų kelių eismo įvykiuose skaičių							
Mirtingumas dėl transporto įvykių (V00–V99) 100 000 gyv.	6,7	7	↓ (1 m.)	6,0	0,0	24,3	1,12
Stand. mirtingumas dėl transporto įvykių (V00–V99) 100 000 gyv.	6,6	7	↓ (1 m.)	5,9	0,0	25,0	1,12
Pėsčiųjų mirtingumas dėl transporto įvykių (V00–V09) 100 000 gyv.	4,8	5	↑ (1 m.)	1,5	0,0	10,9	3,20
Transporto įvykiuose patirtų traumų (V00–V99) skaičius 100 000 gyv.	71,2	74	↓ (3 m.)	49,2	14,0	125,1	1,45
2.4. Mažinti oro, vandens ir dirvožemio užterštumą, triukšmą							
I atmosferą iš stacionarių taršos šaltinių išmestų teršalų kiekis kg, tenkantis 1 km ²	13707,7	13707	↓ (1 m.)	876,7	33,0	35618,6	15,64
Viešai tiekiamo geriamojo vandens prieinamumas vartotojams (proc.)	97,4	nėra	↑ (7 m.)	nėra	nėra	nėra	nėra
Nuotekų tvarkymo paslaugų prieinamumas vartotojams (proc.)	98,4	nėra	↑ (7 m.)	nėra	nėra	nėra	nėra
3 TIKSLAS. Formuoti sveiką gyvenseną ir jos kultūrą							
3.1. Sumažinti alkoholinių gėrimų, tabako vartojimą, neteisėtą narkotikų ir psichotropinių medžiagų vartojimą ir prieinamumą							
Mirtingumas dėl priežasčių, susijusių su narkotikų vartojimu 100 000 gyv.	2,9	3	↑ (2 m.)	4,0	0,0	30,7	0,73
Stand. mirtingumas dėl priežasčių, susijusių su narkotikų vartojimu 100 000 gyv.	2,7	3	↑ (2 m.)	4,0	0,0	32,1	0,68
Mirtingumas dėl priežasčių, susijusių su alkoholio vartojimu 100 000 gyv.	20,2	21	↑ (2 m.)	22,8	0,0	53,8	0,89
Stand. mirtingumas dėl priežasčių, susijusių su alkoholio vartojimu 100 000 gyv.	18,8	21	↑ (2 m.)	21,7	0,0	50,9	0,87
Nusikalstamos veikos, susijusios su disponavimu narkotinėmis medžiagomis ir jų kontrabanda (nusikaltimai) 100 000 gyv.	91,4	95	↑ (2 m.)	64,9	0,0	291,0	1,41
Gyventojų sk., tenkantis vienai licencijai verstis mažmenine prekyba tabako gaminiais	351,1	359	↓ (1 m.)	201,0	69,7	378,0	1,75
Gyventojų sk., tenkantis vienai licencijai verstis mažmenine prekyba alkoholiniais gėrimais	289,5	296	↓ (1 m.)	171,5	37,0	350,5	1,69
3.2. Skatinti sveikos mitybos įpročius							
Kūdikų, išimtinai žindyti iki 6 mėn. amžiaus, dalis (proc.)	36,4	277	↓ (1 m.)	38,5	1,4	100,0	0,95
4 TIKSLAS. Užtikrinti kokybišką ir efektyvią sveikatos priežiūrą, orientuotą į gyventojų poreikius							
4.1. Užtikrinti sveikatos sistemos tvarumą ir kokybę, plėtojant sveikatos technologijas, kurių efektyvumas pagrįstas mokslo įrodymais							
Išvengiamų hospitalizacijų skaičius 1000 gyv.	11,8	1382	↑ (1 m.)	18,0	11,8	34,8	0,66
Išvengiamų hospitalizacijų dėl diabeto ir jo komplikacijų skaičius 1000 gyv.	1,3	121	→	1,8	0,0	3,5	0,72
4.2. Plėtoti sveikatos infrastruktūrą ir gerinti sveikatos priežiūros paslaugų kokybę, saugą, prieinamumą ir į pacientą orientuotą sveikatos priežiūrą							
Slaugytojų, tenkančių vienam gydytojui, skaičius	3,0	1257	↑ (3 m.)	1,8	1,1	7,3	1,67
Šeimos medicinos paslaugas teikiančių gydytojų skaičius 10 000 gyv.	6,5	68	↓ (5 m.)	7,7	3,1	15,1	0,84

Rodiklis	Savivaldybės rodiklis	Kiekis	Pokytis	Lietuvos rodiklis	Minimali reikšmė	Maksimali reikšmė	Santykis: savivaldybė/Lietuva
Apsilankymų pas gydytojus skaičius, tenkantis vienam gyventojui	10,1	1054677	↑ (2 m.)	9,3	6,5	12,1	1,09
Sergamumas vaistams atsparia tuberkulioze 100 000 gyv. (nauji atvejai)	1,0	1	↓ (1 m.)	2,9	0,0	15,1	0,34
Sergamumas vaistams atsparia tuberkulioze 100 000 gyv. (nauji, recidyvai, grįžusieji po nutraukto gydymo, grįžusieji po nesėkmingo gydymo, atvykusieji iš kito krašto)	1,9	2	↓ (1 m.)	4,1	0,0	22,5	0,46
Sergamumas ŽIV ir lytiškai plintančiomis ligomis (B20–B24) (A50–A64) 10 000 gyv.	1,1	11	↑ (2 m.)	2,2	0,0	4,6	0,50
4.3. Pagerinti motinos ir vaiko sveikatą							
Kūdikių (vaikų iki 1 m. amžiaus) mirtingumas 1000 gyvų gimusių kūdikių	2,4	2	↓ (1 m.)	3,0	0,0	31,6	0,80
2 metų amžiaus vaikų MMR1 (tymų, epideminio parotito, raudonukės vakcina 1 dozė) skiepavimo apimtys (proc.)	90,7	1115	↑ (1 m.)	86,5	66,7	100,0	1,05
1 metų amžiaus vaikų DTP (difterijos, stabligės, kokliušo), poliomielito ir B tipo <i>Haemophilus influenzae</i> infekcijos (3 dozės) skiepavimo apimtys (proc.)	90,7	920	↓ (1 m.)	90,0	81,8	100,0	1,01
Tikslinės populiacijos dalis (proc.), dalyvavusi vaikų krūminių dantų dengimo silantinėmis medžiagomis programoje	6,7	567	↓ (1 m.)	11,2	2,0	39,8	0,60
Vaikų, neturinčių ėduonies pažeistų, plombuotų ir išrautų dantų, dalis (proc.)	24,5	2723	↑ (5 m.)	23,6	7,2	34,4	1,04
Paauglių (15–17 m.) gimdymų skaičius 1000 gyv.	2,3	3	→	2,3	0,0	24,1	1,00
4.4. Stiprinti lėtinių neinfekcinių ligų prevenciją ir kontrolę							
Mirtingumas nuo kraujotakos sistemos ligų (I00–I99) 100 000 gyv.	638,0	663	↓ (1 m.)	794,7	450,3	1632,5	0,80
Stand. mirtingumas nuo kraujotakos sistemos ligų (I00–I99) 100 000 gyv.	619,5	663	↓ (1 m.)	785,2	606,5	1153,4	0,79
Mirtingumas nuo piktybinių navikų (C00–C96) 100 000 gyv.	281,9	293	↑ (3 m.)	279,0	150,1	503,3	1,01
Stand. mirtingumas nuo piktybinių navikų (C00–C96) 100 000 gyv.	259,6	293	↑ (3 m.)	262,9	172,3	380,3	0,99
Mirtingumas nuo cerebrovaskulinių ligų (I60–I69) 100 000 gyv.	229,0	238	↑ (1 m.)	191,9	96,3	605,9	1,19
Stand. mirtingumas nuo cerebrovaskulinių ligų 100 000 gyv.	220,3	238	↑ (1 m.)	188,5	92,3	493,8	1,17
Sergamumas II tipo cukriniu diabetu (E11) 10 000 gyv.	66,5	691	↑ (2 m.)	72,6	27,5	106,2	0,92
Tikslinės populiacijos dalis (proc.), dalyvavusi atrankinės mamografinės patikros dėl krūties vėžio finansavimo programoje	64,6	10914	↑ (2 m.)	57,6	21,5	77,1	1,12
Tikslinės populiacijos dalis (proc.), dalyvavusi gimdos kaklelio piktybinių navikų prevencinių priemonių finansavimo programoje	56,3	13635	↓ (1 m.)	54,7	32,2	71,1	1,03
Tikslinės populiacijos dalis (proc.), dalyvavusi storosios žarnos vėžio ankstyvosios diagnostikos finansavimo programoje	64,8	22556	↑ (1 m.)	56,1	37,8	68,4	1,16
Tikslinės populiacijos dalis (proc.), dalyvavusi asmenų, priskirtinų širdies ir kraujagyslių ligų didelės rizikos grupei, atrankos ir prevencijos priemonių finansavimo programoje	64,0	15181	↑ (2 m.)	49,6	30,6	66,3	1,29

Rodyklės atspindi savivaldybės rodiklio pokytį: ↑↓ (žalia spalva) – teigiamas, ↑↓ (raudona spalva) – neigiamas, → (juoda spalva) – nėra pokyčio.

Apžvelgiant Lietuvos sveikatos strategijoje išskeltus uždavinius tikslams pasiekti, remiantis Šiaulių miesto savivaldybės sveikatos ir su sveikata susijusių rodiklių profilio lentelės rodiklių reikšmėmis, matyti, kad:

strateginiam tikslui įgyvendinti numatyti rodikliai abu yra geresni už šalies rodiklius.

1.1. Uždavinio „Sumažinti skurdo lygį ir nedarbą“ Šiaulių rodikliai geresni nei Lietuvos, o bandymų žudyti skaičius artimas šalies vidurkiui.

1.2. Uždavinio „Sumažinti socialinę ekonominę gyventojų diferenciaciją šalies ir bendruomenių lygiu“ rodikliai geresni nei Lietuvos, o mokinių, gaunančių nemokamą maitinimą mokyklose, skaičius artimas Lietuvos vidurkiui.

2.1. Uždavinio „Kurti saugias darbo ir buities sąlygas, didinti prekių ir paslaugų vartotojų saugumą“ susižalojimų dėl nukritimo 65+ m. amžiaus grupėje skaičiaus didesnis už šalies, o kiti rodikliai artimi Lietuvos vidurkiui.

2.2. Uždavinio „Kurti palankias sąlygas saugiai leisti laisvalaikį“ rodikliai atitiko Lietuvos vidurkį.

2.3. Uždavinio „Mažinti avaringumą ir traumų kelių eismo įvykiuose skaičių“ pėsčiųjų mirtingumas dėl transporto įvykių ir transporto įvykiuose patirtų traumų skaičius didesnis už Lietuvos, o mirtingumas dėl transporto įvykių artimas šalies vidurkiui.

2.4. Uždavinio „Mažinti oro, vandens ir dirvožemio užterštumą, triukšmą“ taršos iš stacionarių taršos šaltinių rodiklis blogesnis už Lietuvos rodiklį.

3.1. Uždavinio „Sumažinti alkoholinių gėrimų, tabako vartojimą, neteisėtą narkotikų ir psichotropinių medžiagų vartojimą ir prieinamumą“ tabako gaminių bei alkoholinių gėrimų vartojimo prieinamumo gyventojams rodikliai buvo geresni už Lietuvos, nusikalstamos veikos, susijusios su disponavimu narkotinėmis medžiagomis ir jų kontrabanda, – blogesnis už šalies rodiklį, o kiti artimi vidurkiui.

3.2. Uždavinio „Skatinti sveikos mitybos įpročius“ rodiklis artimas šalies vidurkiui.

4.1. Uždavinio „Užtikrinti sveikatos sistemos tvarumą ir kokybę, plėtojant sveikatos technologijas, kurių efektyvumas pagrįstas mokslo įrodymais“ išvengiamų hospitalizacijų skaičius geresnis nei Lietuvos, o išvengiamų hospitalizacijų dėl diabeto skaičius artimas šalies vidurkiui.

4.2. Uždavinio „Plėtoti sveikatos infrastruktūrą ir gerinti sveikatos priežiūros paslaugų kokybę, saugą, prieinamumą ir į pacientą orientuotą sveikatos priežiūrą“ apsilankymų pas gydytojus skaičius geresnis už Lietuvos, kiti rodikliai artimi šalies-vidurkiui.

4.3. Uždavinio „Pagerinti motinos ir vaiko sveikatą“ rodikliai atitiko šalies vidurkį.

4.4. Uždavinio „Stiprinti lėtinių neinfekcinių ligų prevenciją ir kontrolę“ Šiaulių miesto rodikliai geresni už Lietuvos, o mirtingumo nuo piktybinių navikų ir cerebrovaskulinių ligų bei sergamumo II tipo cukriniu diabetu rodikliai artimi Respublikos vidurkiui.

Remiantis Šiaulių miesto savivaldybės sveikatos ir su sveikata susijusių rodiklių profilio lentelės rodikliais ir įvertinus savivaldybės rodiklio santykį su Lietuvos matyti, kad:

17 rodiklių reikšmės yra geresnės už Lietuvos vidurkį (žalioji zona):

1. vidutinė tikėtina gyvenimo trukmė;
2. išvengiamas mirtingumas;
3. mirtingumas / standartizuotas mirtingumas dėl savižudybių;
4. mokyklinio amžiaus vaikų, nesimokančių mokyklose, skaičius;
5. ilgalaikio nedarbo lygis;
6. gyventojų skaičiaus pokytis;
7. mirtingumas / standartizuotas mirtingumas dėl išorinių priežasčių;
8. socialinės pašalpos gavėjų skaičius;
9. sergamumas tuberkulioze;
10. gyventojų skaičius, tenkantis vienai licencijai verstiti mažmenine prekyba tabako gaminiais;
11. gyventojų skaičius, tenkantis vienai licencijai verstiti mažmenine prekyba alkoholiniais gėrimais;
12. išvengiamų hospitalizacijų skaičius;
13. apsilankymų pas gydytojus skaičius, tenkantis vienam gyventojui;
14. mirtingumas / standartizuotas mirtingumas nuo kraujotakos sistemos ligų;
15. tikslinės populiacijos dalis, dalyvavusi atrankinės mamografinės patikros dėl krūties vėžio finansavimo programoje;
16. tikslinės populiacijos dalis, dalyvavusi storosios žarnos vėžio ankstyvosios diagnostikos finansavimo programoje;
17. tikslinės populiacijos dalis, dalyvavusi asmenų, priskirtinų širdies ir kraujagyslių ligų didelės rizikos grupei, atrankos ir prevencijos priemonių finansavimo programoje.

5 rodiklių reikšmės yra prastesnės nei Lietuvos vidurkis (raudonoji zona):

1. susižalojimai dėl nukritimo 65+ m. amžiaus grupėje;
2. pėsčiųjų mirtingumas dėl transporto įvykių;
3. transporto įvykiuose patirtos traumos;
4. į atmosferą iš stacionarių taršos šaltinių išmestų teršalų kiekis, tenkantis 1 kv. km;
5. nusikalstamos veikos, susijusios su disponavimu narkotinėmis medžiagomis ir jų kontrabanda.

Kiti 28 rodikliai buvo artimi Lietuvos vidurkiui ir pateko į geltoną zoną.

3. Šiaulių miesto savivaldybės prioritetinių problemų analizė

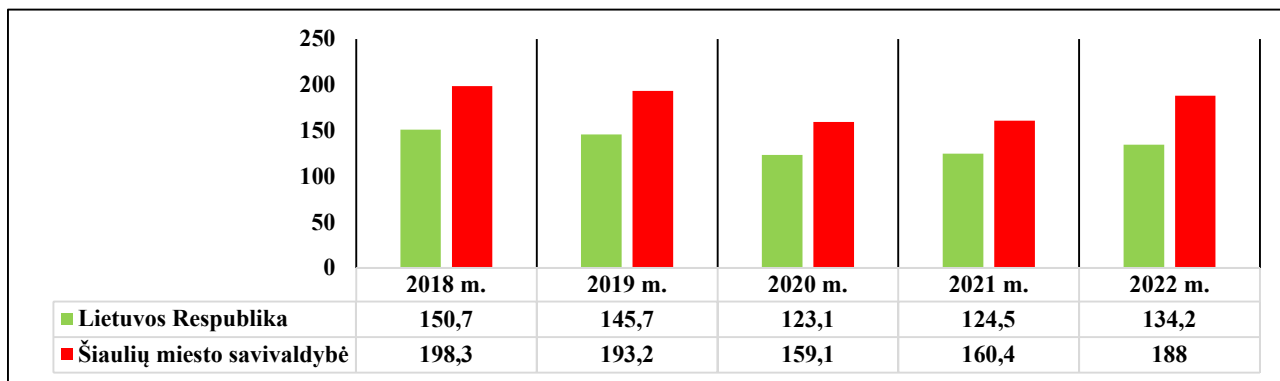
Detaliai analizei, kaip prioritetinės sveikatos problemos, atrinkti rodikliai:

1. Susižalojimai dėl nukritimo 65+ m. amžiaus grupėje, nes rodiklis yra ne tik aukštas, bet stebima jo didėjimo tendencija (situacija prastėja).
2. Transporto įvykiuose patirtos traumos, nes rodiklis mažėja lėčiau nei Lietuvos rodiklis.
3. Nusikalstamos veikos, susijusios su disponavimu narkotinėmis medžiagomis ir jų kontrabanda, nes stebima rodiklio didėjimo tendencija (situacija prastėja).

1 prioritetinė problema. *Susižalojimai dėl nukritimo 65+ m. amžiaus grupėje (W00–W19)*

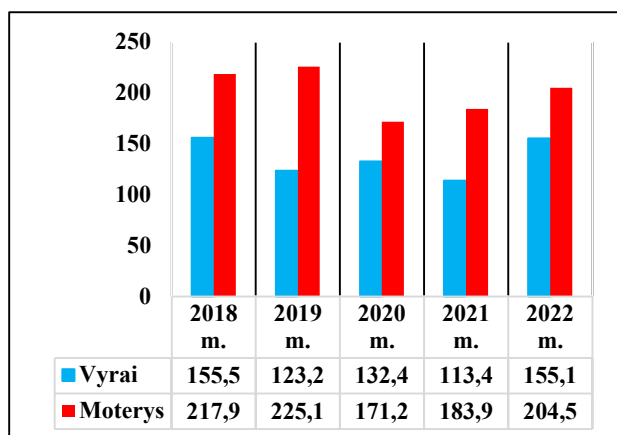
Lietuvos stacionaruose 2022 m. gydėsi 7 598 pagyvenę asmenys, patyrę traumas dėl nukritimo, ir t. y. 622 atvejais daugiau nei praėjusiais metais. Šalies rodiklis siekė 134,2/10 000 gyv. Vertinant rodiklius, aukščiausioje pozicijoje atsidūrė Šiaulių miesto sav. – 188,0/10 000 gyv., žemiausioje – Visagino sav. – 74,7/10 000 gyv.

Apžvelgiant 2018–2022 m. laikotarpio traumas dėl nukritimo 65+ m. amžiaus asmenų grupėje Šiaulių mieste, šių susižalojimų skaičius kito netolygiai. 2018 m. užregistruota 389 traumos, 2020 m. jų skaičius sumažėjo iki 316, o 2022 m. skaičius siekė 399. Vertinant rodiklius per šį laikotarpį, matyti, kad Šiaulių miesto rodiklis buvo 1,3 karto didesnis už Lietuvos vidurkį (žr. 2 pav.).

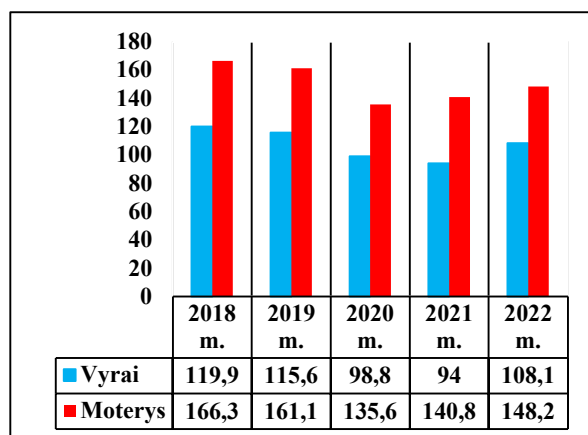

2 pav. Susižalojimai dėl nukritimo 65+ m. amžiaus grupėje (W00–W19) 2018–2022 m. Šiaulių miesto savivaldybėje ir Lietuvos Respublikoje (10 000 gyv.)
Šaltinis: Higienos instituto Sveikatos statistinių duomenų portalas

Lyginant duomenis pagal lytį, matyti, kad tiek Šiaulių mieste, tiek Lietuvoje per 2018–2022 m. laikotarpį susižalojimus dėl nukritimo 65+ m. amžiaus grupėje daugiau nei du kartus patyrė moterys nei vyrai. Šiaulių miesto rodikliai per laikotarpį kito netolygiai (žr. 3 pav.). 2022 m. Šiaulių mieste tiek moterų, tiek vyrų traumų dėl nukritimo skaičius padidėjo. Šalyje nuo 2019 m. vyrų susižalojimų skaičius kasmet po truputį mažėjo, o 2022 m. padidėjo. O moterų traumų dėl nukritimo skaičius, nuo 2019 m. mažėjęs, 2021–2022 m. augo (žr. 4 pav.).

3 pav. Susižalojimai dėl nukritimo 65+ m. amžiaus grupėje (W00–W19) 2018–2022 m. Šiaulių miesto sav., palyginti pagal lytį (10 000 gyv.)
Šaltinis: Higienos instituto Sveikatos statistinių duomenų portalas

4 pav. Susižalojimai dėl nukritimo 65+ m. amžiaus grupėje (W00–W19) 2018–2022 m. Lietuvos Respublikoje, palyginti pagal lytį (10 000 gyv.)
Šaltinis: Higienos instituto Sveikatos statistinių duomenų portalas

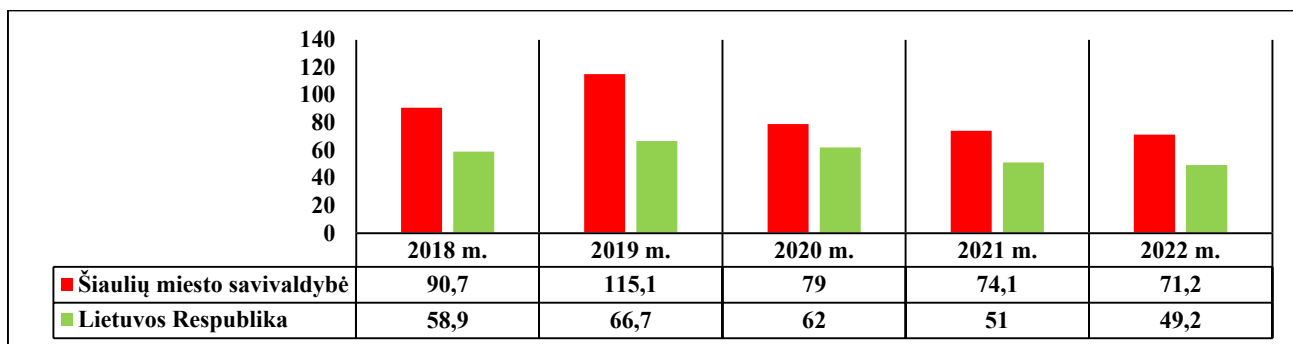
Apžvelgiant susižalojimų dėl nukritimo aplinkybes 2022 m. Šiaulių mieste, 54,6 proc. pagyvenusių asmenų nukritę susižalojo namuose, gatvėje – 2,6 proc., globos įstaigose – 2,0 proc. ir prekybos bei paslaugų sferoje po 0,5 proc.

Apibendrinant atliktą analizę galima teigti, kad Šiaulių mieste per 2018–2022 m. laikotarpį susižalojimus dėl nukritimo 65+ m. amžiaus grupėje daugiau nei du kartus patyrė moterys nei vyrai. Kas antras pagyvenęs asmuo nukritęs susižalojo namuose, kas keturiasdešimt trečias – gatvėje.

2 prioritėtinė problema. Transporto įvykiuose patirtos traumos (V00–V99)

Lietuvos stacionaruose 2022 m. gydėsi 1 392 asmenys, patyrę traumas kelyje, t. y. 27 atvejais mažiau nei 2021 m. Daugiausia transporto įvykiuose traumas patyrė didžiųjų šalies miestų gyventojai (Vilniaus m. sav. – 255, Kauno m. sav. – 116, Klaipėdos m. – 79, Šiaulių m. sav. – 74). Tikėtina, kad tai nulėmė didesni ir intensyvesni transporto priemonių srautai didmiesčiuose. Vertinant rodiklius, matyti, kad aukščiausioje pozicijoje atsidūrė Pagėgių sav. – 125,1/100 000 sav., žemiausioje – Rietavo. sav. – 13,8/100 000 gyv.

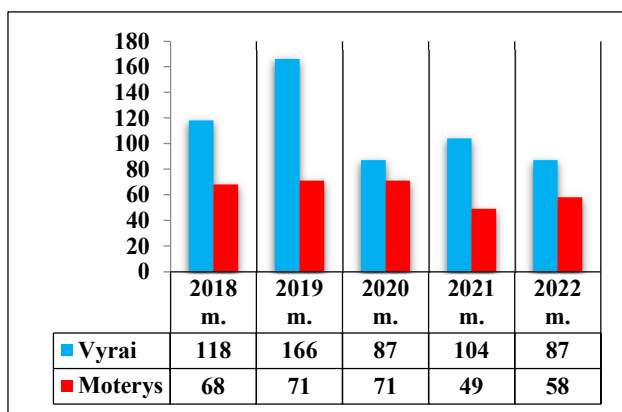
Transporto įvykių metu patirtų traumų skaičius nuo 2020 m. ir Šiaulių mieste, ir Lietuvoje po truputį mažėjo. 2022 m. transporto įvykių metu patirtų traumų skaičius Lietuvoje siekė 1 392, Šiaulių mieste – 74. Vertinant rodiklius, matyti, kad Šiaulių miesto rodiklis per 2018–2022 m. laikotarpį buvo 1,5 karto didesnis už Lietuvos vidurkį (žr. 5 pav.).

5 pav. Transporto įvykiuose patirtos traumos (V00–V99) 2018–2022 m. Šiaulių miesto savivaldybėje ir Lietuvos Respublikoje (100 000 gyv.)

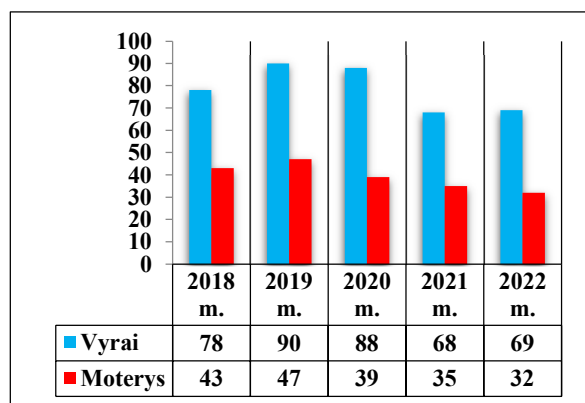
Šaltinis: Higienos instituto Sveikatos statistinių duomenų portalas

Lyginant duomenis pagal lytį, matyti, kad transporto įvykiuose traumas tiek Šiaulių mieste, tiek Lietuvoje per 2018–2022 m. laikotarpį beveik du kartus dažniau patyrė vyrai nei moterys (žr. 6 pav. ir 7 pav.).

6 pav. Transporto įvykiuose patirtos traumos (V00–V99) 2018–2022 m. Šiaulių miesto savivaldybėje, lyginant pagal lytį (100 000 gyv.)

Šaltinis: Higienos instituto Sveikatos statistinių duomenų portalas

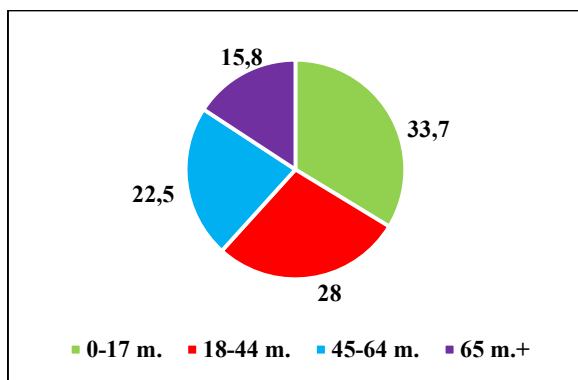

7 pav. Transporto įvykiuose patirtos traumos (V00–V99) 2018–2022 m. Lietuvos Respublikoje, lyginant pagal lytį (100 000 gyv.)

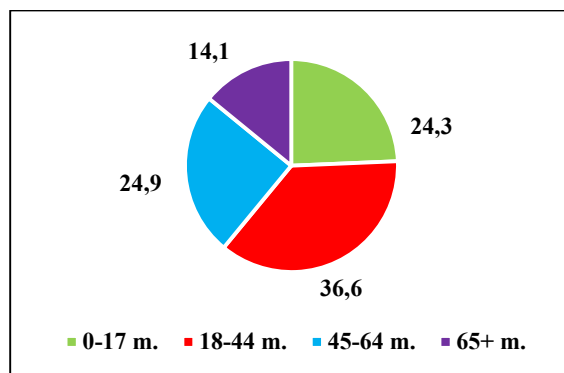
Šaltinis: Higienos instituto Sveikatos statistinių duomenų portalas

Lyginant duomenis pagal amžiaus grupes matyti, kad Šiaulių mieste per 2018–2022 m. laikotarpį traumas transporto įvykiuose dažniau patyrė 0–17 m. (147 (33,7 proc.)) amžiaus asmenys, o Lietuvoje – 18–44 m. (2 945 (36,6 proc.)) amžiaus asmenys (žr. 8 pav. ir 9 pav.).

Apžvelgiant transporto įvykiuose patirtų traumų aplinkybes, matyti, kad 2022 m. Šiaulių miesto 0–17 m. amžiaus gyventojai dažniausiai traumas patyrė važiuodami pedaline transporto priemone (18,9 proc.) ir kitomis antžeminio transporto priemonėmis (8,1 proc.). Lietuvos 18–44 m. amžiaus gyventojai dažniausiai transporto traumas patyrė važiuodami automobiliu (12,6 proc.), motociklu (9,6 proc.) ir pedaline transporto priemone (7,6 proc.).

8 pav. Transporto įvykiuose patirtos traumos (V00–V99) 2018–2022 m. Šiaulių miesto savivaldybėje, lyginant pagal amžiaus grupes (proc.)
Šaltinis: Higienos instituto Sveikatos statistinių duomenų portalas

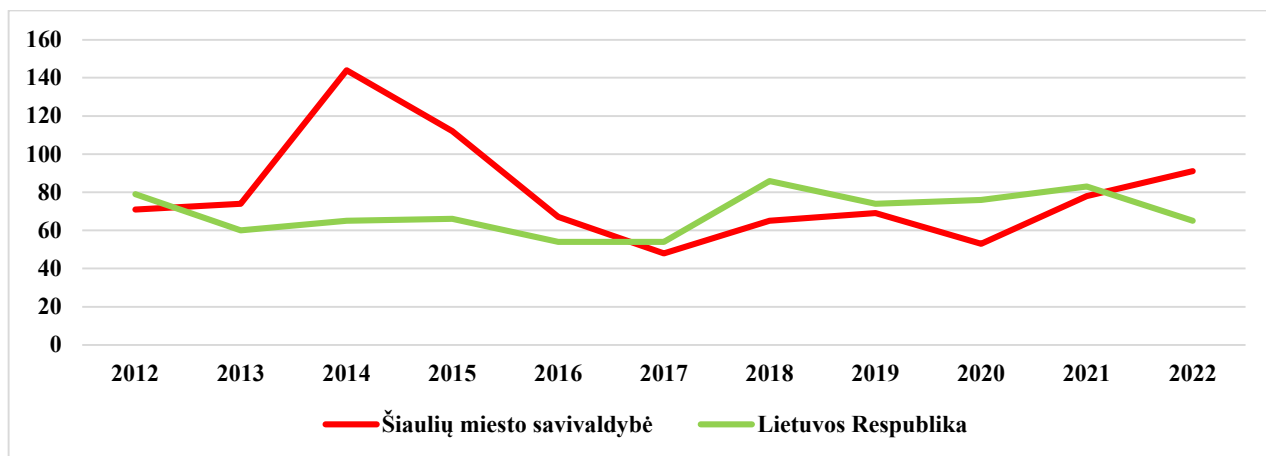

9 pav. Transporto įvykiuose patirtos traumos (V00–V99) 2018–2022 m. Lietuvos Respublikoje, lyginant pagal amžiaus grupes (proc.)
Šaltinis: Higienos instituto Sveikatos statistinių duomenų portalas

Apibendrinant analizę galima teigti, kad Šiaulių mieste per 2018–2022 m. laikotarpį transporto įvykių metu traumas dažniau patyrė vyrai ir 0–17 m. amžiaus asmenys. Apžvelgiant eismo įvykių metu patirtų traumų aplinkybes, matyti, kad daugiausia transporto traumų buvo patirta važiuojant pedaline transporto priemone, automobiliu ir kitomis antžeminio transporto priemonėmis.

3 prioritėtinė problema. Nusikalstamos veikos, susijusios su disponavimu narkotinėmis medžiagomis ir jų kontrabanda (nusikaltimai)

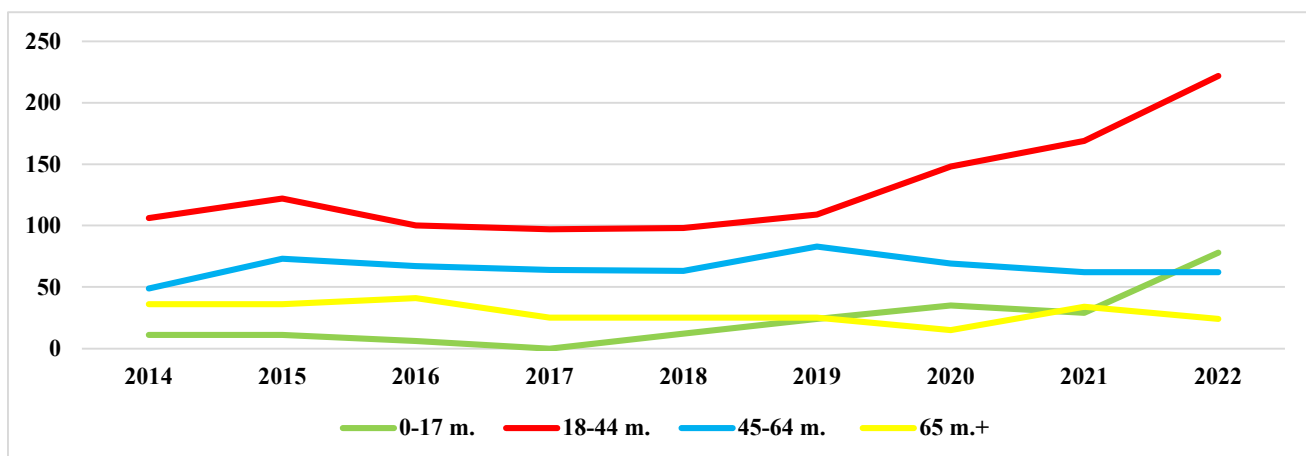
Lietuvoje 2022 m. nusikalstamų veikų, susijusių su disponavimu narkotinėmis medžiagomis ir jų kontrabanda iš viso buvo užregistruota 1 839 (65,0/100 000 gyv.). Daugiausia šitokių veikų įvykdyta didžiuosiuose šalies miestuose (Vilniaus m. – 611, Kauno m. – 235, Šiaulių m. – 95), tačiau didžiausias rodiklis buvo Kaišiadorių r. – 291,0/100 000 gyv. Šios rūšies nusikalstamų veikų nebuvo užfiksuota Druskininkų, Rietavo, Molėtų r. savivaldybėse. Apžvelgiant 2012–2022 m. laikotarpį matyti, kad nusikalstamų veikų, susijusių su disponavimu narkotinėmis medžiagomis ir jų kontrabanda, Šiaulių miesto rodiklis 2013–2016 m. buvo aukštesnis, o 2017–2021 m. – mažesnis už Lietuvos rodiklį. 2022 m. Šiauliuose tokio pobūdžio nusikalstamų veikų skaičius išaugo iki 95, rodiklis siekė 91,0/100 000 gyv., o šalies rodiklis – 65,0/100 000 gyv. (žr. 10 pav.).

10 pav. Nusikalstamos veikos, susijusios su disponavimu narkotinėmis medžiagomis ir jų kontrabanda (nusikaltimai) 2012–2022 m. Šiaulių miesto savivaldybėje ir Lietuvos Respublikoje (100 000 gyv.)

Šaltinis: Visuomenės sveikatos stebėsenos informacinė sistema

Ieškant sąsajų tarp nusikalstamų veikų, susijusių su disponavimu narkotinėmis medžiagomis ir gyventojų sergamumo psichikos ir elgesio sutrikimais, vartojant psichoaktyvias medžiagas, Šiaulių mieste 2021–2022 m. stebimas žymus šio sergamumo rodiklio padidėjimas 18–44 m. bei 0–17 m. amžiaus grupėse (žr. 11 pav.). Galima daryti prielaidą, kad sergamumo psichikos ir elgesio sutrikimais, vartojant psichoaktyvias medžiagas 2021–2022 m. rodiklio augimas 18–44 m. bei 0–17 m. amžiaus grupėse Šiaulių mieste galėtų būti susijęs su nusikalstamų veikų, susijusių su disponavimu narkotinėmis medžiagomis ir jų kontrabanda, aukštu rodikliu.

11 pav. Sergamumas psichikos ir elgesio sutrikimais, vartojant psichoaktyvias medžiagas 2014–2022 m. Šiaulių miesto savivaldybėje, lyginant pagal amžiaus grupes (100 000 gyv.)

Šaltinis: Higienos instituto Sveikatos statistinių duomenų portalas

Apibendrinant galima teigti, kad Šiaulių mieste antrus metus iš eilės stebimas nusikalstamų veikų, susijusių su narkotinėmis medžiagomis, skaičiaus augimas. Išaugę šių veikų skaičiai galimai turėjo įtakos padidėjusiam 18–44 m. bei 0–17 m. amžiaus gyventojų sergamumui psichikos ir elgesio sutrikimais, vartojant psichoaktyvias medžiagas.

4. Šiaulių miesto suaugusių gyventojų 2022 m. gyvenimos stebėsenos rodikliai

Vykdam Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro įsakymą, 2022 m. visose Lietuvos savivaldybėse atliktas antrasis (pirmas atliktas 2018 m.) suaugusiųjų gyventojų gyvenimos stebėsenos tyrimas. Apklausą atlikta vadovaujantis Higienos instituto parengta gyvenimos tyrimų organizavimo ir vykdymo metodika. Suaugusiųjų apklausai naudotas su Sveikatos apsaugos ministerija suderintas standartizuotas klausimynas.

Sveikatos apsaugos ministro įsakymu patvirtintame suaugusių gyventojų gyvenimos stebėsenos rodiklių sąrašė esantys 25 rodikliai suskirstyti į tris grupes:

- *gyvenimo kokybės, sveikatos vertinimas, laimingumas, prislėgta nuotaika, artimi žmonės, ilgalaikės sveikatos problemos ir gyvenimos keitimas;*
- *sveikatos elgsena* (fizinis aktyvumas ir mitybos įpročiai);
- *rizikingas elgesys* (tabako, elektroninių cigarečių, alkoholio, narkotinių ar psichotropinių medžiagų vartojimas, saugumas kelyje).

Atrankinės apklausos metu 2022 m. balandžio – gegužės mėn. buvo apklausti 428 Šiaulių miesto suaugę (18+ m.) gyventojai.

Gyvenimo kokybės, sveikatos, laimingumo vertinimas. 2022 m. daugiau šiauliečių nei 2018 m. savo gyvenimo kokybę, sveikatos būklę vertino kaip gerą ir labai gerą, daugiau jų jautėsi laimingi ir labai laimingi. Beveik du kartus dažniau respondentus buvo apėmusi prislėgta nuotaika, nerimas. Daugiau nei trečdalis apklaustųjų turėjo ilgalaikių sveikatos problemų, daugiau nei du trečdaliai bandė keisti savo gyvenimą, bet nepakeitė.

Sveikatos elgsena. 2022 m. sumažėjo, užsiimančių energinga fizine veikla bent po 30 min. 5 dienas per savaitę ar dažniau. Sumažėjo vaisių vartojimas, tačiau padidėjo daržovių valgymas bent kartą per dieną. Kas penktas apklaustasis valgė saldumynus bent kartą per dieną. Didesnė šiauliečių dalis papildomai nedėjo druskos į paruoštą maistą.

Rizikingas elgesys. 2022 m. išaugo kasdienis tabako gaminių ir elektroninių cigarečių rūkymas bei alkoholinių gėrimų vartojimas tiek per paskutines 30 d., tiek per paskutinius 12 mėn. Daugiau šiauliečių bent kartą vartojo narkotinių ar psichotropinių medžiagų be gydytojo paskyrimo per savo gyvenimą. Tik kas penktas apklaustasis visada tamsiu paros metu būdamas lauke nešiojo atšvaitą, o kas dvidešimt ketvirtas važiuodamas dviračiu visada dėvėjo šalną.

Šiaulių miesto suaugusių gyventojų gyvenimo stebėsenos rodiklių lentelė

Rodikliai		Šiaulių miesto rodiklio reikšmė (2022 m. ir 2018 m.)	Pokytis	Lietuvos rodiklio reikšmė	Santykis
Gyvenimo kokybės, sveikatos vertinimas, laimingumas, prisilęta nuotaika, artimi žmonės, ilgalaikės sveikatos problemos ir gyvenimo keitimas					
1.	Suaugusiųjų, kurie savo gyvenimo kokybę vertina kaip gerą ir labai gerą, dalis (proc.)	76,3 (61,7)	↑	69,5	1,10
2.	Suaugusiųjų, kurie vertina savo sveikatą kaip gerą ir labai gerą, dalis (proc.)	66,3 (63,3)	↑	62,4	1,06
3.	Suaugusiųjų, kurie jaučiasi laimingi ir labai laimingi, dalis (proc.)	64,7 (59,7)	↑	59,9	1,08
4.	Suaugusiųjų, kurie neturi nė vieno artimo žmogaus, kuriuo galėtų pasitikėti susidūrę su sunkiomis asmeninėmis problemomis, dalis (proc.)	5,2	–	5,8	0,90
5.	Suaugusiųjų, kuriuos per praėjusį mėnesį buvo apėmusi prisilęta nuotaika, nerimas šiek tiek labiau ir daug labiau nei anksčiau, dalis (proc.)	29,4 (16,8)	↑	23,5	1,25
6.	Suaugusiųjų, kurie turi ilgalaikių sveikatos problemų, dalis (proc.)	31,8	–	36,9	0,86
7.	Suaugusiųjų, kurie per paskutinius 12 mėn. bandė keisti savo gyvenimą, bet nepakeitė, dalis (proc.)	69,5	–	64,8	1,07
Sveikatos elgsena (fizinis aktyvumas ir mitybos įpročiai)					
8.	Suaugusiųjų, kurie užsiima energinga fizine veikla bent po 30 min. 5 dienas per savaitę ar dažniau, dalis (proc.)	23,6 (36,1)	↓	28,3	0,83
9.	Suaugusiųjų, kurie bent kartą per dieną valgo vaisius, dalis (neskaitant sulčių) (proc.)	34,6 (35,3)	↓	36,6	0,94
10.	Suaugusiųjų, kurie bent kartą per dieną valgo daržoves (neįskaitant bulvių), dalis (proc.)	43,9 (40,9)	↑	46,1	0,95
11.	Suaugusiųjų, kurie bent kartą per dieną valgo saldumynus, dalis (proc.)	20,3	–	18,6	1,09
12.	Suaugusiųjų, kurie bent kartą per dieną geria gazuotus saldžiuosius gėrimus, dalis (proc.)	4,4	–	5,4	0,81
13.	Suaugusiųjų, kurie bent kartą per dieną geria energinius gėrimus, dalis (proc.)	1,2	–	1,8	0,67
14.	Suaugusiųjų, kurie papildomai nededa druskos į paruoštą maistą, dalis (proc.)	38,5 (36,0)	↑	39,9	0,96
Rizikingas elgesys (tabako, elektroninių cigarečių, alkoholio, narkotinių ar psichotropinių medžiagų vartojimas, saugumas kelyje)					
15.	Suaugusiųjų, kurie per paskutines 30 d. kasdien vartojo tabako gaminius, dalis (proc.)	21,7 (16,0)	↑	16,3	1,33
16.	Suaugusiųjų, kurie per paskutinius 12 mėn. kasdien vartojo tabako gaminius, dalis (proc.)	20,6 (15,1)	↑	15,9	1,30

17.	Suaugusiųjų, kurie per paskutines 30 d. kasdien rūkė elektronines cigaretes arba naudojo panašius elektroninius įtaisus rūkymui, dalis (proc.)	9,6 (1,7)	↑	5,2	1,85
18.	Suaugusiųjų, kurie per paskutinius 12 mėn. kasdien rūkė elektronines cigaretes arba naudojo panašius elektroninius įtaisus, dalis (proc.)	8,9 (1,2)	↑	4,9	1,82
19.	Suaugusiųjų, kurie per paskutines 30 d. kasdien vartojo alkoholinius gėrimus, dalis (proc.)	1,2 (0,8)	↑	1,4	0,86
20.	Suaugusiųjų, kurie per paskutines 30 d. vartojo alkoholinius gėrimus kartą per savaitę ir dažniau, dalis (proc.)	26,6 (15,9)	↑	21,8	1,22
21.	Suaugusiųjų, kurie per paskutinius 12 mėn. vartojo alkoholinius gėrimus kartą per savaitę ir dažniau, dalis (proc.)	25,0 (11,2)	↑	18,3	1,37
22.	Suaugusiųjų, kurie per savo gyvenimą bent kartą vartojo narkotinių ar psichotropinių medžiagų be gydytojo paskyrimo, dalis (proc.)	14,5 (9,4)	↑	12,0	1,21
23.	Suaugusiųjų, kurie visada tamsiu paros metu būdami lauke nešioja atšvaitus, dalis (proc.)	19,2	–	32,8	0,59
24.	Suaugusiųjų, kurie visada segi saugos diržą važiuodami automobiliu, dalis (proc.)	92,8	–	91,2	1,02
25.	Suaugusiųjų, kurie visada dėvi šalną važiuodami dviračiu, dalis (proc.)	4,2	–	10,2	0,41

Spalvinis pokyčio žymėjimas lentelėje rodo situacijos gerėjimą – ↑↓, blogėjimą – ↑↓, tokio rodiklio 2018 m. nebuvo – –.

IŠVADOS IR REKOMENDACIJOS

1. Susižalojimai dėl nukritimo 65+ m. amžiaus grupėje. Šiaulių mieste susižalojimus dėl nukritimo 65+ m. amžiaus grupėje du kartus dažniau patyrė moterys nei vyrai. Dažniau nei kas antras pagyvenęs asmuo nukritęs susižalojo namuose, kas keturiasdešimt trečias – gatvėje.

Siekiant užtikrinti problemos sprendimą rekomenduojame:

Šiaulių miesto savivaldybės administracijai:

- numatyti ir skirti lėšų tolimesniam gatvių, pėsčiųjų takų infrastruktūros gerinimui ir jų priežiūrai;
- užtikrinti ir vykdyti viešųjų erdvių, pėsčiųjų takų kokybišką ir nuolatinę priežiūrą šaltuoju laikotarpiu;
- kurti mieste palankią aktyviam gyvenimo būdui aplinką.

Šiaulių miesto įstaigoms ir organizacijoms:

- užtikrinti (ypač šaltuoju laikotarpiu) kokybišką ir nuolatinę laiptų ir kitų paviršių priežiūrą;
- prie laiptų įrengti turėklus.

Šiaulių miesto asmens sveikatos priežiūros įstaigoms:

- skatinti asmens sveikatos priežiūros įstaigų specialistus identifikuoti 65+ m. amžiaus asmenų lėtinių neinfekcinių ligų rizikos veiksnius, galinčius nulemti traumas ir susižalojimus;
- skleisti informaciją, konsultuoti pagyvenusius pacientus dėl namų aplinkos pritaikymo ir saugios aplinkos sukūrimo juose;
- didinti 65+ m. amžiaus žmonių motyvaciją ir skatinti juos būti reguliariai fiziškai aktyvius;
- informuoti savo vyresnio amžiaus pacientus apie galimybę dalyvauti fizinio aktyvumo užsiėmimuose.

Šiaulių miesto savivaldybės visuomenės sveikatos biurui, nevyriausybinėms organizacijoms:

- organizuoti ir vykdyti mokymus, informacijos sklaidą (konsultacijos, rekomendacijos, kaip saugiai elgtis buityje) pagyvenusiems asmenims bei jų artimiesiems;
- skatinti vyresnio amžiaus gyventojus įsitraukti į fizinio aktyvumo veiklas;
- vykdyti nuolatinės fizinio aktyvumo priemones, galinčias sumažinti pagyvenusių žmonių kritimų ir su jais susijusių traumų skaičių;
- didinti 65+ m. amžiaus asmenų raštingumą sveikos gyvensenos srityje;
- organizuoti teorinius ir praktinius pirmosios pagalbos užsiėmimus vyresnio amžiaus gyventojams bei jų artimiesiems.

2. Transporto traumos. Transporto įvykių metu Šiaulių mieste traumas dažniau patyrė vyrai ir 0–17 m. amžiaus asmenys. Daugiausia transporto traumų patiriama važiuojant pedaline transporto priemone, automobiliu ir kitomis antžeminio transporto priemonėmis.

Siekiant užtikrinti problemos sprendimą rekomenduojame:

Šiaulių miesto savivaldybės administracijai:

- prie mokyklų, vaikų žaidimų aikštelių ties nereguliuojamomis pėsčiųjų perėjomis įrengti iškiliausias greičio mažinimo priemones (plato);
- įrengti kelių saugumo saleles avaringiausiose miesto gatvėse;
- rekonstruoti avaringiausias miesto sankryžas, įrengiant apsaugotus kairinius posūkius;
- tranzitinėse didelio intensyvumo gatvėse įrengti stacionarius greičio matavimo prietaisus;
- intensyvaus eismo gatvėse įrengti šaligatvius;
- ypatingą dėmesį skirti dviračių takų ir pėsčiųjų takų vizualiam atskyrimui, takų susikirtimo vietų saugumo užtikrinimui;
- planuoti, skirti lėšų ir vykdyti dviračių takų atnaujinimą mieste.

Šiaulių apskrities vyriausiajam policijos komisariatui:

- organizuoti ir vykdyti viešo ir neviešo pobūdžio periodines prevencines kontrolės priemones, siekiant išaiškinti grubius kelių eismo taisyklių pažeidimus (pavojingas ir chuliganiškas vairavimas, vairavimas esant neblaiviam ar apsvaigusiam nuo narkotinių medžiagų);
- vykdyti periodines kontrolės priemones avaringose miesto vietose, kontroliuojant eismo srautus dėl daromų kelių eismo taisyklių pažeidimų;
- vykdyti kelių apžiūras ir teikti rekomendacijas kelių savininkams dėl eismo organizavimo pakeitimų, kurie užtikrintų didesnę eismo dalyvių saugumą;
- organizuoti ir vykdyti šviečiamuosius saugaus eismo renginius, mokymus įvairaus amžiaus grupių gyventojams;
- teikti nuolat aktualią informaciją gyventojams apie Kelių eismo taisyklių pakeitimus, apie avaringumo statistiką ir kitas su eismu susijusias naujienas;
- siekiant didinti eismo saugumą, mažinantį eismo įvykių skaičių, vykdyti kitas nenuolatinio pobūdžio priemones.

Šiaulių miesto savivaldybės visuomenės sveikatos biurui, ikimokyklinio ir bendrojo ugdymo mokykloms:

- organizuoti ir vykdyti šviečiamuosius saugaus eismo renginius, mokymus, informacijos sklaidą vaikams ir bendruomenei;
- didinti vaikų ir suaugusių asmenų saugaus eismo raštingumą;

- mokyti ir skatinti vaikus naudotis būtiniausiomis apsaugos nuo traumų ir susižalojimų priemonėmis (atšvaitais, šalmais, saugos diržais ir t. t.);
- organizuoti teorinius ir praktinius pirmosios pagalbos mokymus.

3. Nusikalstamos veikos, susijusios su disponavimu narkotinėmis medžiagomis ir jų kontrabanda (nusikaltimai). Antrus metus iš eilės Šiaulių mieste stebimas nusikalstamų veikų, susijusių su narkotinėmis medžiagomis, skaičiaus augimas. Išaugę šių veikų skaičiai galimai turėjo įtakos padidėjusiam 18–44 m. ir 0–17 m. amžiaus gyventojų sergamumui psichikos ir elgesio sutrikimais, vartojant psichoaktyvias medžiagas.

Siekiant užtikrinti problemos sprendimą rekomenduojame:

Šiaulių miesto savivaldybės administracijai:

- vykdyti informacines socialines kampanijas, organizuoti masinius renginius, siekiant gerinti gyventojų informuotumą;
- sukurti savivaldybės įstaigų bendradarbiavimo algoritmą (į sveikatą ir visuomenės saugumą orientuotą nukreipimų modelį), kuris užtikrintų vartojančiam asmeniui reikalingą pagalbą.

Šiaulių apskrities vyriausiajam policijos komisariatui:

- rengti ir įgyvendinti priemones, mažinančias psichoaktyvių medžiagų pasiūlą ir paklausą;
- stiprinti teisėsaugos institucijų bendradarbiavimą nacionaliniu lygiu, tiriant nusikalstamas veikas, susijusias su neteisėta narkotinių ir psichotropinių medžiagų apyvarta.

Šiaulių miesto savivaldybės bendrojo ugdymo mokykloms:

- pripažinti psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo problemą, ją apibrėžti ir spręsti;
- įtraukti visus mokyklos bendruomenės narius į psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo, platinimo, turėjimo atvejų taisyklių sukūrimą ir pasekmių numatymą ir valdymą;
- numatyti mokyklos vidaus tvarkos taisyklėse, kad pedagogai galėtų tikrinti mokinių daiktus;
- įtraukti į dvišales mokymo sutartis į(si)pareigojimus dėl psichoaktyviųjų medžiagų nevartojimo (įskaitant energinius gėrimus, elektronines cigaretes) ir kiekvienais naujais mokslo metais pakartotinai informuoti tėvus ir mokinius apie šiuos į(si)pareigojimus;
- identifikuoti galimas mokinių vartojimo ar prekiavimo narkotinėmis medžiagomis vietas ir užtikrinti saugumą techninėmis priemonėmis, budėjimais ir pan.;
- rengti psichoaktyvių medžiagų vartojimo prevencijos projektus, kurių tikslas – suteikti gyvenimo įgūdžių, reikalingų sveikai gyvensenai ir žalingų įpročių prevencijai;
- įgyvendinant psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo prevenciją, į ją įtraukti ne tik moksleivius, bet ir jų tėvus bei specialistus;

- skelbti informaciją apie psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo prevenciją mokytojams ir tėvams ne tik stenduose, ekranuose, bet ir mokyklos elektroniniame dienynė;
- organizuoti individualias konsultacijas, mokymus psichologinei moksleivių būsenai gerinti.

Šiaulių miesto savivaldybės visuomenės sveikatos biurui:

- rengti ir platinti tikslinės grupės poreikius atitinkančią švietėjišką informacinę medžiagą apie psichoaktyvias medžiagas, jų poveikį sveikatai (lankstinukai, publikacijos, elektroniniai leidiniai ir kt.);
- inicijuoti ir organizuoti informacines narkotinių medžiagų vartojimo prevencijos kampanijas, švietėjiškas akcijas, mokymus.

4. Šiaulių miesto suaugusių gyventojų gyvenimos tyrimo duomenimis 2022 m. daugiau šiauliečių savo gyvenimo kokybę, sveikatos būklę vertino kaip gerą ir labai gerą, daugiau jų jautėsi laimingi ir labai laimingi. Beveik du kartus dažniau nei 2018 m. respondentus buvo apėmusi prislėgta nuotaika, nerimas. 2022 m. sumažėjo šiauliečių, užsiimančių energinga fizine veikla bent po 30 min. 5 dienas per savaitę ar dažniau, dalis. Sumažėjo vaisių vartojimas, tačiau padidėjo daržovių valgymas bent kartą per dieną. Kas penktas apklaustasis valgė saldumynus bent kartą per dieną. Didesnė šiauliečių dalis papildomai nedėjo druskos į paruoštą maistą. 2022 m. išaugo kasdienis tabako gaminių ir elektroninių cigarečių rūkymas bei alkoholinių gėrimų vartojimas tiek per paskutines 30 d., tiek per paskutinius 12 mėn. Daugiau šiauliečių bent kartą vartojo narkotinių ar psichotropinių medžiagų be gydytojo paskyrimo per savo gyvenimą. Tik kas penktas apklaustasis visada tamsiu paros metu būdamas lauke nešiojo atšvaitą, o kas dvidešimt ketvirtas važiuodamas dviračiu visada dėvėjo šalną.

Siekiant Šiaulių miesto suaugusių gyventojų gyvenimos įpročių pokyčio rekomenduojame:

Šiaulių miesto savivaldybės administracijai:

- planuoti, skirti lėšų ir atnaujinti viešas fizinio aktyvumo vietas, įrengti naujas viešas erdves;
- mažinti alkoholio ir tabako pardavimo vietų skaičių, vykdyti pardavimo kontrolę nepilnamečiams asmenims;
- finansuoti sveikatinimo projektus, nukreiptus į sveikos mitybos ir fizinio aktyvumo skatinimą ir žalingų priklausomybių prevenciją bendruomenėje.

Šiaulių miesto savivaldybės visuomenės sveikatos biurui:

- **skatinti sveiką mitybą mieste:** teikti informaciją apie šviežių daržovių ir vaisių svarbą ir naudą žmogaus organizmui; formuoti teigiamą požiūrį į sveikos subalansuotos mitybos poreikį; nuolat vykdyti švietėjišką veiklą (vesti seminarus, mokymus, paskaitas, akcijas ir kt.) miesto

bendruomenei; formuojant sveikos mitybos įpročius, rengti palankaus sveikatai maisto gaminimo užsiėmimus.

- **skatinti fizinį aktyvumą mieste:** organizuoti įvairias nemokamas veiklas, renginius, susijusius su fiziniu aktyvumu; skirti daugiau dėmesio kasdieninio fizinio aktyvumo mokymui ir fizinio aktyvumo elgsenos įgūdžių lavinimui; formuojant fizinio aktyvumo įgūdžius, skatinti įvairių amžiaus grupių (taip pat ir vyresnio amžiaus žmonių) fizinį aktyvumą – mankštas, šiaurietišką ėjimą.
 - **vykdyti žalingų priklausomybių prevenciją:** teikti informaciją apie tabako, alkoholio ir kitų psichoaktyvių medžiagų vartojimo žalą sveikatai, apie pasyvaus rūkymo žalą aplinkiniams, kur reikėtų kreiptis pagalbos, turint priklausomybę nuo psichoaktyvių medžiagų.
-